

Загірняк Д. М.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського*

Zagirniak D. M.

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Finance and Credit Department
Kremenchug Mykhailo Ostrogradskyi National University*

ЯКІСНІ ПАРАМЕТРИ ДІЯЛЬНОСТІ ІНОЗЕМНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

QUALITATIVE PARAMETERS OF THE ACTIVITY OF FOREIGN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Анотація. У статті визначено якісні параметри діяльності зарубіжних вищих навчальних закладів, що дадуть змогу узагальнити позитивний досвід та розпізнати специфіку, яка вимагає його коригування щодо реалій вітчизняної вищої школи. До параметрів закладів віднесено: постійну модернізацію функцій, партнерські відносини, конкуренцію, забезпечення якості освітніх послуг, просторову специфіку діяльності, самодостатність, наявність протиріччя у діяльності.

Ключові слова: вища освіта, вищий навчальний заклад, якісні параметри, сфера вищої освіти, інституційна автономія, партнерські відносини, конкуренція вищих навчальних закладів.

Постановка проблеми. Минулу чверть століття Україна симпатизувала європейським освітнім цінностям. Здійснювалася копітка і масштабна робота щодо адаптації вітчизняної сфери вищої освіти (далі – СВО) до європейського освітнього простору. На ранній стадії освітньої реформи українське суспільство, зацікавлені особи, бізнес і вищі навчальні заклади (далі – ВНЗ) прагнули більше дізнатися про механізм дії вищої освіти (далі – ВО) у країнах, які визнані лідерами у цій сфері. Зарубіжний досвід мав як суспільну значущість, так і був затребуваним ВНЗ, оскільки демонстрував індивідуальні досягнення закладів, які були спроможні розв'язувати негайні завдання. Разом із тим, здобутки західних вишів стали можливі завдяки унікальній ринковій ситуації, яка обумовлена їх діями, поведінкою споживачів та інших суб'єктів як у СВО, так і за її межами.

Західні ВНЗ сповідують філософію прагматизму, яка вбачає орієнтацію на власні сили і можливості у розв'язанні всього спектра проблем. Вони керуються меркантильними уподобаннями, розуміючи, що їх задоволення потребує реалізації інтересів інших суб'єктів. Таке розуміння виключалося у діях українських ВНЗ на етапі освоєння комерційних функцій, оскільки заклади керувалися винятково інстинктом самозбереження. Надалі збагачення ВНЗ було неможливим через силу надання їм державою статусу неприбуткових організацій, з одного боку, і відсутності у вітчизняного бізнесу та приватних осіб культури академічного меценатства, з іншого боку. Усвідомлення необхідності зміни парадигми управління приходить до українських ВНЗ тоді, коли імплементація чужого закону про вищу освіту не дає змоги вийти вищій школі з кризового стану. Необхідно з'ясувати параметри діяльності зарубіжних вишів, що забезпечують їх успіх.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українські вчені з доскональністю вивчають досвід діяльності західних ВНЗ. Квартет науковців у складі В. Лугового, С. Калашнікової, О. Слюсаренко і Ж. Таланової поєднав

поняття «лідерство» й «автономія» стосовно європейського освітнього простору. Поняття демонструють перевагу індивідуальних цінностей над суспільними [1]. М. Гладченко проаналізувала формування у другій половині ХХ ст. нових відносин між державою і ВНЗ [2].

Проблеми ВО дискутуються у західному академічному середовищі. Про це свідчать тематичні серії книг, наприклад Higher Education Dynamics, опублікована у знаному виданні Springer. М. Шатток ретельно вивчав менеджмент успішних університетів [3]. Б. Пуссер аналізував ВО у двох ракурсах: ринків, що розвиваються, і суспільного блага. Вибір ракурсів обумовлено модним співвідношенням понять «економіка знань» і «вища освіта» [4]. Е. Ель-Кавас розглядав реакцію суб'єктів щодо політики США, орієнтованої на підзвітність ВНЗ [5]. Г. Мендіола з'ясовує взаємовплив і взаємозумовленість держави і ринку ВО [6]. Д. Ділл зробив висновки щодо академічних змін унаслідок реалізації державної політики проектування та університетської реформи [7]. Р. Кент вивчає генеалогію та вади впливу держави і ринку у СВО в контексті концептуальної дихотомії [8]. В. Вріс і М. Слоуї проводять паралелі між моделлю університету В. Гумбольдта і моделлю ліберального університету Дж. Ньюмана, констатуючи впровадження принципів маркетингу та глобалізацію ВО [9]. Б. Кларк самовіддано пропагує досвід підприємницьких університетів, доводячи, що цей типаж є найбільш прийнятним для сучасної вищої школи [10]. А. Зомер і П. Бенневоз наполягають на підвищенні третьої місії університету [11].

Аналіз публікацій довів провідну роль ВНЗ у реформуванні національних СВО. Функції вишів розкрито відносно завдань кожного дослідження, тобто відсутнє цілісне уявлення щодо параметрів, які характеризують роль закладів у реформуванні СВО. На думку В. Вріс і М. Слоуї, законність вимог щодо своєрідності сучасних ВНЗ криється в їх конкретній ролі у виробництві та розповсюдженні знань [9, с. 216]. Раціоналізм В. Гумбольдта

інший ніж ліберальні цінності Дж. Ньюмана, та великі реформатори єдині у думці щодо значущості університетів у розвитку особистості і суспільства [12; 13], що доводить необхідність з'ясування якісних параметрів діяльності сучасних ВНЗ.

Мета статті полягає у визначенні якісних параметрів діяльності зарубіжних вищих навчальних закладів, що дасть змогу узагальнити позитивний досвід і розпізнати специфіку, яка вимагає його коригування щодо реалій вітчизняної вищої школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перший параметр – постійна модернізація функцій ВНЗ. В. Вріс і М. Слоуї пояснюють це зміною амплуа університету від «зберігача еліти» до великомасштабної та диверсифікованої «системи» ВНЗ [9, с. 219, 220]. М. Шатток зазначає, що вимоги прикладного вживання науки затребували від університетів дій, які важко було уявити 30 років тому [3, с. 115]. М. Гладченко підкреслює неодноразову зміну законодавства Нідерландів у напрямі англосаксонської моделі, зокрема американського типу організації ВНЗ [2, с. 38]. Д. Ділл і Р. Мендіола наголошують, що революційні реформи в європейських університетах за останні 25 років були викликані новою державною політикою регулювання. Посилаючись на думку Б. Кларка, автори вважають, що дії університету зумовлюють вплив або контроль держави, ринку і академічної професії [7, с. 22; 6, с. 12]. Д. Ділл зізнається, що якщо раніш уважав зміни університету наслідком урядових реформ, то зараз наполягає на вивченні впливу ринкових сил на ВНЗ [7, с. 31].

А. Зомер і П. Бенневоз констатують докорінну зміну умов роботи ВНЗ за три останні десятиліття. За часів розквіту демократії соціальна роль університету полягала у формуванні демократичних поглядів громадян. Настав час демонстрації ВНЗ своєї соціальної ролі. Університети розробили механізми підзвітності та методи об'єктивного оцінювання та управління соціальними наслідками. Мобілізуючи партнерів, вони також переконали політиків у власній цінності для конкурентоспроможної економіки знань. Це змінило характер ВНЗ і рамки реформ [11, с. 86]. Стислий опис цього параметру демонструє потребу у виявленні тенденцій сучасного етапу розвитку вишів. Модернізація функцій ВНЗ обумовлена впливом суб'єктів, які зацікавлені у результативності їхніх зусиль.

Другий параметр – партнерські відносини ВНЗ. Тисячолітня історія ВО свідчить, що стосунки ВНЗ мають глибоке коріння. Цей тип відносин являє собою очікування (експектацію), тобто типову реакцію вишів на типові очікування з боку зацікавлених сторін. Посилаючись на думку колег, М. Шатток концентрує увагу на «потрійній спіралі» взаємин «університет – бізнес – уряд», які вимагають створення механізмів для об'єднання інтересів університетів і бізнесу в економіці знань і соціальних продуктах [3, с. 111]. Автор підкреслює наявність такого важливого елемента у взаєминах ВНЗ, як розуміння ролі партнера. Слід звернути увагу, що наявність партнерських відносин ВНЗ із бізнесом і державою констатує їх рівноправність. М. Гладченко повідомляє, що відносини між державою і ВНЗ Нідерландів характеризує політика управління на відстані, яка не передбачає втручання Міністерства освіти у діяльність ВНЗ [2, с. 40]. Такий підхід до управління ВНЗ притаманний більшості урядів країн Європи.

Е. Ель-Кавас демонструє діалектику відносин держави і вишів у США. Він наголошує, що уряди багатьох штатів і акредитаційні служби зобов'язують університети і коледжі надавати відомості щодо успішності студентів задля акредитації. Ця інформація використовується для

корегування обсягів фінансування державних ВНЗ через низьку продуктивність навчання. Продуктивність повинна відповідати нормативним значенням, що суттєво змінює відносини ВНЗ і держави. Політика підзвітності, на думку держслужбовців, змушує ВНЗ приділяти більше уваги державним потребам. Автор помічає широке розповсюдження і схвалення нових стосунків між вишами [5, с. 293, 295]. Отже, у США відбувається посилення адміністративного контролю над результативністю діяльності вишів із боку регіональних органів влади. Органи влади у цьому разі роблять спробу домінувати у партнерських відносинах із ВНЗ. Водночас Е. Ель-Кавас вважає університети важливими суб'єктами державної політики, оскільки їх президенти у більшості штатів обговорюють із керівництвом інституційні потреби. Президенти вишів задіяні у роботі консультативних комітетів уряду штату, а відомі політики входять до складу наглядових і опікунських рад ВНЗ [5, с. 298]. Цим автор визнає за ВНЗ рівноправність у відносинах із владою, що не суперечить бажанню влади штату контролювати результативність використання вишами фінансових коштів.

Окрім держави, в особі уряду і бізнесу, в особі роботодавців ВНЗ підтримують тісні стосунки із споживачами ПВО. Так, В. Вріс і М. Слоуї привертають увагу до посилення напруження між «традиційним» університетом і вишами, які динамічно змінюють профіль діяльності. Вони вважають, що державний сектор неспроможний задовольнити всі освітні інтереси особистості, оскільки має інші цілі. Тому автори вбачають розв'язання проблеми у створенні або розширенні мережі ВНЗ, які у стислий термін спроможні навчати прикладним професіям, як це відбувається у Сполученому Королівстві, Німеччині, Австралії, Ірландії, Мексиці, США і Канаді. Автори також пропонують інший варіант розв'язання проблеми, коли класичні виші розширюють спектр послуг, реагуючи на потреби ринку. У 2012 р. більшість університетів пропонували понад 50 програм бакалаврату (на відміну від 20 у 1980-ті роки) і широкий спектр програм магістратури. Будь-яке з рішень не позбавлене вад. Проблема відповідності освітніх потреб особистості програмам підготовки у ВНЗ, на думку В. Вріс і М. Слоуї, являє собою національний пріоритет [9, с. 218]. Цей конфлікт слід випередиати перманентним, оскільки якісні зміни потреб передбачають пропозицію послуг вищої освіти (далі – ПВО).

Отже, партнерські відносини ВНЗ слід трактувати як добровільно прийняті зобов'язання через суспільний поділ праці та необхідності задоволення освітніх потреб особистості. Лаконічна експертиза параметра передбачає як необхідну умову модернізації ролі ВНЗ вивчення стану і тенденцій розвитку суб'єктів партнерських відносин ВНЗ.

Поряд із партнерськими виші мають ворожі стосунки із собою подібними, оскільки конкурують за споживчі переваги. Третій параметр – конкуренція ВНЗ. Слід відзначити наявність протилежних думок щодо користі або шкоди цього типу відносин. Так, Д. Ділл вважає конкуренцію невід'ємною частиною академічного життя. Щодо економіки, посилення конкуренції забезпечує зростання продуктивності ВНЗ і підвищення алокативної ефективності. Суперництво вимагає від ВНЗ ефективно реагувати на потреби, що призводить до різноманіття місії. Автор належить до тих, хто вбачає у конкуренції позитив для ВНЗ і суспільства. До причин посилення конкуренції ВНЗ і вчених він відносить зниження ціни міжнародних поїздок, спрощення спілкування і зберігання інформації завдяки Інтернету і прийняття англійської мови як мови ВО [7, с. 24, 31].

Б. Пуссер теж упевнений, що ВНЗ діють в умовах ринкової конкуренції. Автор розуміє неминучість прийняття ВНЗ ринкової моделі поведінки, але має сумнів щодо їх готовності зробити це швидко, щоб залишатися конкурентоспроможними. Він зазначає потенційні негативні наслідки конкуренції: збільшення розшарування серед ВНЗ; зниження державних ресурсів як об'єкта боротьби; вплив на якість освіти [4, с. 106, 109, 119, 120]. Автор ставить до конкуренції як неминучої вади, якої неможливо уникнути.

Компактний дайджест параметра свідчить про необхідність ретельного аналізу конкуренції на реальному ринку ПВО, який дасть змогу виявити ствердний або негативний вплив цього типу відносин на реалізацію потенціалу ВНЗ.

У класичному розумінні успіх ВНЗ у конкурентній боротьбі багато в чому визначається якістю ПВО. Четвертий параметр – забезпечення якості послуг ВНЗ. Д. Ділл підкреслює, що урядові реформи задіяли зовнішні механізми забезпечення якості, спрямовані на збереження та покращання академічних стандартів університетських програм. Автор упевнений, що методи стимуляції викладачів до колективного підвищення якості програм підлягають зовнішній експертизі та акредитації [7, с. 33, 34]. Аналогічної думки дотримуються В. Вріс і М. Слоуї. Вони вважають важливим питання якості ВНЗ щодо впливу на ринок праці. На їхню думку, численні акредитаційні агентства, які мають оригінальні методики, нездатні розв'язати проблему. Відомі випадки наукової корупції, процвітають сумнівні заклади, іменовані «фабриками дипломів». Це викликає стурбованість щодо захисту «споживача», а також є надійним сигналом для потенційних роботодавців. Ця ситуація ініціює дискусію: ринок, безумовно, має першорядне значення для економічного зростання і диверсифікації економіки, але при цьому держава, ймовірно, має гарантувати відповідність програм і ВНЗ стандартам [9, с. 220].

Якість – комплексне поняття, що передбачає не тільки відповідність стандартам, але й зовнішні атрибути ВНЗ, що побічно вказують на наявність добротних властивостей ПВО. Наприклад, М. Шатток уважав, що вік, розташування і походження відіграють важливу роль для статусу вишу, але не розкривають його суті, оскільки якість організації навчання є найважливішим значенням його діяльності [3, с. 17]. Отже, конспективний синопсис параметра переконує, що виші самостійно не можуть розв'язати цю проблему в умовах ринку. Держава володіє можливостями контролю якості діяльності ВНЗ, але головним експертом повинен стати споживач ПВО, який своїми професійними знаннями і вміннями підтвердить якість діяльності ВНЗ.

Якщо вплив держави на ВО прийняти як початкову умову, то слід визнати, що країни принципово відрізняються за економічним потенціалом, історичною спадщиною, політичною культурою та іншими ознаками. Ця обставина доводить різницю у рівнях розвитку національних систем ВО, оскільки *Quod licet Jovi, non licet bovi* (лат. «що дозволено Юпітеру, не дозволено быку»). П'ятий параметр – просторова специфіка діяльності ВНЗ. Вона має декілька рівнів: світовий, національний, регіональний. Б. Пуссер зазначає, що сьогодні всі аспекти місії університету певним чином пов'язані з місцевим, державним і федеральним економічним розвитком [4, с. 119]. А. Зомер і П. Бенневоз інформують про посилення ролі університетів у розвитку регіонів, яка стимулює інноваційне зростання. Ресурси ВО рівномірно розподілені щодо оновлення територіальних активів. Влада всіх рівнів зацікавлена у ВНЗ для підвищення їх внеску в наці-

ональну інноваційну систему конкурентоспроможності [11, с. 82].

Е. Ель-Кавас констатує різницю на регіональному рівні, коли визнає, що університети і коледжі США, домагаючись змін, коригували дії, орієнтуючись на неформальні норми у кожному штаті. Уряди одних штатів запросили представників вишів для обговорення нових вимог і методів підвищення їх працездатності. Інші штати створили консультативні комітети за участю ВНЗ для розв'язання локальних проблем. У третій штатах керівництво без розголошення обговорювало проблеми з президентами університетів [5, с. 296]. Отже, лаконічне прив'язує параметра доводить неоднозначність прямого запозичення досвіду зарубіжних ВНЗ, що робить потрібним урахування національної та регіональної специфіки.

Конкуренція як тип відносин стимулює ВНЗ до самореалізації, тобто прояву індивідуальних характеристик під час виконання функцій. Специфіка ціни й якості як традиційних інструментів ринкової боротьби у СВО виявляється за допомогою репутації ВНЗ, яка є похідною від оригінального менеджменту. Отже, шостий параметр – самодостатність ВНЗ. Наявність у ВНЗ бажання і можливостей імпровізувати є свідченням академічної свободи. Остання передбачає прояв амбіцій [13]. Так, М. Шатток наголошує, що успіх університетів зумовлюється амбіціями, оскільки амбітна університетська спільнота стимулює молодий персонал до більш високих цілей і рівня їх досягнень, більшої інноваційності і не боїться ризикувати [3, с. 137]. З іншого боку, автор уточнює, що успішність університету залежить від менеджерського стилю, який відображає його амбіції і відсутність зовнішнього впливу [3, с. 182]. Отже, М. Шатток будує логічний зв'язок між успіхом та менеджментом, менеджментом і амбіціями та зовнішнім впливом. Реалізація амбіцій має дві обставини: амбітні проекти ініціюються як адміністрацією закладу, так і викладачами; амбіції повинні бути підкріплені можливостями ВНЗ.

Перша обставина пов'язана з тим, що виш сам по собі становить соціальну систему, тобто є сферою відносин викладачів, студентів і адміністрації. Кожен виконує свою роль, від якості якої залежить успішність управління закладом. Домінування інтересів одного із суб'єктів зумовлює єдиноначальні, колегіальні або комбіновані форми управління ВНЗ. Р. Мендиола переконаний, що колегіальність у традиційному управлінні університетом втратила значення. У багатьох ВНЗ створені адміністративні ради для консультацій і прийняття рішень. Цей тип управління характерний для вишів США і Канади, а в останній час задіяний в Японії і Німеччині, проте відсутній у Латинській Америці. Правові реформи у Німеччині і Японії надали адміністрації ВНЗ більше повноважень, а у Латинській Америці і без реформ колегіальні органи втрачають позиції [6, с. 16]. На жаль, подібні дослідження вкрай рідкісні для України.

Колегіальна форма управління є складовою частиною автономії ВНЗ. Б. Кларк підкреслює, що підприємницькі університети обирають інституційну самостійність, яка базується на колегіальності. Автор на прикладах п'яти університетів демонструє, наскільки різними бувають прояви університетської автономії [10, с. 21]. Д. Ділл наполягає на покращенні колегіального механізму контролю і регулювання діяльності університету. Автор зауважує, що бачення механізму змінюється у часі у відповідь на нові обставини і технології, але є причина появи університету у XII ст., яка актуальна нині. Виявляється, що університет як соціальний інститут володіє здатністю колективної взаємодії, що гарантує цілісність його існу-

вання. На думку Д. Ділла, є аргументи на користь підвищення автономії університетів за допомогою зміцнення колегіальності, яка забезпечує введення академічних стандартів, контроль над дослідженнями і встановлення вартості послуг [7, с. 35]. Отже, захіання на колегіальність підриває вікові підвалини вищої школи. Разом із тим колегіальність подібно до автономії набуває різних форм залежно від багатьох обставин діяльності ВНЗ.

Друга обставина пов'язана із взаємодією державного регулювання та ринкового механізму в управлінні ВНЗ. Адміністративна практика і структура продукують ставлення адміністрації до студента, його взаємодію з викладачами і ВНЗ. Академічний менеджмент, на думку Р. Кента, займає головне місце у «прихованих інституційних програмах». Менеджери ВНЗ удаються до традиційної адміністративної мудрості, заснованої на мотивах поведінки студентів і професорів, які просякнуті егоїзмом і фаворитизмом, що потребує контролю над ефективністю. Критерії ефективності управління ВНЗ орієнтовані на урядову політику. На думку автора, академічний менеджмент – це симбіоз традиційних знань і практики та сучасних процедур менеджменту. Прокламації щодо глобалізації, конкурентоспроможності та ефективності легітимізують дискурс щодо негативних наслідків процедур. Останні вказують на конфлікт інтересів університету та політичних і групових інтересів чиновників [8, с. 36, 37].

М. Шатток довів, що автономія є засобом досягнення мети, тобто не заради, а завдяки їй ВНЗ успішні. В. Луговий і колеги роблять висновок, що автономія є важливим чинником досягнення університетами високих рейтингових позицій, але сама по собі вона є необхідною, але недостатньою умовою успішної діяльності вищої школи [1, с. 19]. Автори під автономією як умовою розуміли ознаку, оскільки умова є чимось зовнішнім відносно до об'єкта розгляду, а ознака йому іманентна, властива. Словосполучення «автономія ВНЗ» означає незалежність дій закладу від кого-небудь, тобто є він самодостатнім.

Апріорі ступінь свободи вишів у США визнана однією з найвищих у світі, і при цьому рівень розвитку ВО настільки ж високий. Е. Ель-Кавас констатує, що державні органи США не мають юрисдикції над університетами і коледжами. Так склалось історично, що федеральний уряд вирішує загальнонаціональні питання ВО. Діяльність більшості вишів США регулюється на декількох рівнях. Велике значення для державних університетів мають політичні процеси національного рівня. Традиційно на всіх рівнях законодавчі та виконавчі органи розглядають питання фінансування і управління, зрідка інституціональної місії. Відсутнє втручання в академічні питання щодо навчального плану, найму викладачів або вимог до випускників [5, с. 287].

Лапідарна рецензія шостого параметра доводить, що діалектичне протиріччя між владою і ВНЗ має іманентний характер. Історія ВО переконливо демонструє, що вченим і викладачам слід надавати повну свободу робити наукові відкриття та ефективно навчати. Однак кожен виш істотно залежить від влади завдяки багатьом обставинам. Отже, усілякі заяви про необхідність надання ВНЗ повної свободи позбавлені практичного сенсу.

Попередні параметри свідчать, що амбітні виші конкурують за обмежені ресурси за допомогою підвищення статусу й якості ПВО. Ніхто не бажає бути аутсайдером, а тому прагне досягти світового рівня визнання. Необхідно з'ясувати, наскільки виправдана така тенденція у найближчій перспективі для більшості ВНЗ. Сьомий параметр – наявність протиріччя у діяльності ВНЗ. Д. Ділл переконаний, що конкурсний розподіл державної підтримки не

збільшив суспільно-корисне інституційне різноманіття. Навпаки, система національних університетів сприяла появі терміна «залізний закон академічної репутації», який трактується як «поки не всі університети світового класу, а всі викладачі вважають, що вони світового класу». Коли це судження схвалено більшістю викладачів автономного університету, то колектив стає академічною нормою, основним чинником інституційної однорідності. Прагнення до підвищення індивідуальної та інституційної академічної репутації змушує ВНЗ у конкурентному оточенні наслідувати провідні дослідницькі університети, а не диверсифікувати місію та профілі. Борючись за репутацію, виші збільшують витрати на наукові дослідження, наймають найкращих учених і залучають найбільш талановитих аспірантів. У підсумку всі ВНЗ стають усе більш дорогими і соціально неефективними [7, с. 25]. Немає сенсу коментувати ці думки, коли боротьба за значення рейтингових показників стала нормою для українських ВНЗ.

Критичні погляди на світову тенденцію у ВО мають чітко виражені логічні контури. Так, В. Вріс і М. Слоуї наводять доводи логічного порядку. По-перше, загальною тенденцією є прагнення країн створити ВНЗ «світового класу» з потужним дослідницьким складником і знаними викладачами. Схеми акредитації, орієнтовані на виші цього типу, створюють галас навколо світових рейтингів. ВНЗ уживають їх для залучення іноземних студентів і викладачів. По-друге, більшість урядів інвестували значні кошти у різноманітні заходи, щоб конкурувати у міжнародному контексті. Більшість університетів створені для задоволення національних і регіональних потреб, але при цьому вони прагнуть залучити студентів і викладачів з усього світу. По-третє, багато студентів вступають до ВНЗ не «світового класу» або офіційально неакредитовані, наприклад, у Мексиці і Бразилії. У США біля 50 університетів увійшли до ТОП-200 Times Higher Education-QS, або Шанхайського рейтингу, але при цьому в країні біля 5000 ВНЗ. Більшість країн не мають ВНЗ у ТОП-200. По-четверте, взаємодія урядової політики та ринку сприяє розшаруванню систем ВО у більшості країн, руйнуються егалітарні системи окремих європейських країн. У багатьох системах ВО присутні ВНЗ першого, другого і третього класів, притому що заклади мають ідентичні освітні технології [9, с. 219, 220]. Усі доводи мають практичне підтвердження, що робить їх ще більш аргументованими.

Компактний огляд параметра доводить, що інституціональний престиж став пасткою для ВНЗ і національних систем ВО. Світове освітнє співтовариство в осяжному майбутньому буде готове переоцінити значущість рейтингової системи оцінювання ВНЗ за умови, що буде запропонована гідна альтернатива.

Висновки. Вишевикладене дає змогу дійти до таких силослів. Перший умовивід стосується докорінних змін діяльності ВНЗ на всіх континентах протягом трьох останніх десятиліть під впливом зовнішніх і внутрішніх обставин. Їх дії стали більш прагматичними, орієнтованими на ринкові потреби і державні програми регулювання витрачання бюджетних коштів. Наявність трансформацій слід визнати якісною відмінною рисою, притаманною діяльності вишів.

Другий умовивід стосується відносин ВНЗ, які бувають партнерськими і суперницькими. Партнерські засновані на різноманітних інтересах, де об'єктом відносин є послуги вишів. Сатисфакція інтересів партнерів є якісним параметром діяльності ВНЗ. Суперництво виникає на підґрунті однорідних інтересів вишів, де об'єктом є споживчі переваги. Наявність ВНЗ, що надають ідентичні послуги, є якісним параметром їх діяльності.

Третій умовивід демонструє якість ПВО з позицій конкурентних переваг ВНЗ. Досягнення високої якості ПВО є лейтмотивом діяльності вишу, який водночас дає змогу максимізувати задоволення потреб партнерів, з одного боку, і здобути тріумф у суперництві, з іншого. Притому що якість є універсальним якісним параметром, ВНЗ розв'язують завдання різного рівня. Частина ВНЗ розв'язує завдання міжнародного рівня, частина – національного, частина – регіонального. Є й такі, що розв'язують завдання всіх рівнів. Наявність рівнів завдань зумовлює специфічні методи і форми досягнення якості ПВО, що зумовлює диференціацію ВНЗ по параметру «масштаб завдань».

Четвертий умовивід оголошує сучасний курс ВНЗ на самодостатність, яка передбачає відносну економічну і

політичну незалежність від зовнішнього впливу. Інституційна автономія є одним із методів досягнення самодостатності. Сама по собі автономія не передбачає комерційного успіху, а самодостатність гарантує його, оскільки синтезує наявність бажання та можливості його досягнення.

П'ятий умовивід доводить наявність конфлікту в бажанні ВНЗ досягти якості ПВО, який зумовлено усіма типами відносин і різним масштабом завдань, що розв'язуються. Визнання наявності конфлікту свідчить про готовність його усунення, але при цьому суспільство, споживачі та ВНЗ повинні модернізувати відносини щодо масштабу розв'язуваних завдань. Усунення конфлікту є якісним параметром діяльності вишів.

Список використаних джерел:

1. Автономія та лідерство в Європейському просторі вищої освіти / В. Луговой, С. Калашнікова, О. Слюсаренко, Ж. Таланова // Вища освіта України. – 2014. – № 1. – С. 14–20.
2. Гладченко М. Особливості управління системою вищої освіти Нідерландів / М. Гладченко // Вища школа. – 2013. – № 8. – С. 37–45.
3. Shattock M. Managing successful universities / M. Shattock. – Berkshire : Society for Research into Higher Education & Open University Press, 2003. – 201 p.
4. Pusser B. Higher Education, the Emerging Market, and the Public Good / B. Pusser // The knowledge economy and postsecondary education: Report of a workshop / Center for Education, Division of Behavioral and Social Sciences and Education, National Research Council ; [Eds. P. A. Graham, N. G. Stacey]. – Washington, DC : National Academy Press, 2002. – P. 105–126.
5. El-Khawas E. The Push for Accountability: Policy Influences and Actors in American Higher Education / E. El-Khawas // Reform and change in higher education: Analysing Policy Implementation / Consortium of higher education research ; [Eds. A. Gornitzka, M. Kogan, A. Amaral]. – Dordrecht : Springer, 2005. – P. 287–304.
6. Mendiola G. Á. State and Market in Higher Education Reforms: Overview of the Issues / G. Á. Mendiola // State and Market in Higher Education Reforms : Trends, Policies and Experiences in Comparative Perspective ; [Eds. H. G. Schuetze, G. Á. Mendiola]. – AW Rotterdam : Sense Publishers, 2012. – P. 7–24 (Series «Comparative and International Education», Volume 13).
7. Dill D. D. Public Policy Design and University Reform: Insights into Academic Change / D. D. Dill // Reforming Higher Education: Public Policy Design and Implementation ; [Eds. Chr. Musselin, P.N. Teixeira]. – Dordrecht : Springer, 2014. – P. 21–38 (Series «Higher Education Dynamics», Volume 41).
8. Kent R. State and Market in Higher Education: Genealogy and Insufficiencies of a Conceptual Dichotomy / R. Kent // State and Market in Higher Education Reforms : Trends, Policies and Experiences in Comparative Perspective ; [Eds. H. G. Schuetze, G. Á. Mendiola]. – AW Rotterdam : Sense Publishers, 2012. – P. 25–39 (Series «Comparative and International Education», Volume 13).
9. Vries W. Concluding Reflections. Between Humboldt and Newman: Marketization and Global Contributions in Contemporary Higher Education / W. Vries, M. Slowey // State and Market in Higher Education Reforms : Trends, Policies and Experiences in Comparative Perspective ; [Eds. H. G. Schuetze, G. Á. Mendiola]. – AW Rotterdam : Sense Publishers, 2012. – P. 215–223. (Series «Comparative and International Education», Volume 13).
10. Кларк Б.Р. Поддержание изменений в университетах. Преемственность кейс-стади и концепций / Б.Р. Кларк ; пер. с англ. Е. Стёпкиной. – М. : Высшая школа экономики, 2011. – 312 с.
11. Zomer A. The Rise of the University's Third Mission / A. Zomer, P. Benneworth // Reform of Higher Education in Europe ; [Eds J. Enders, H.F. de Boer, D.F. Westerheijden]. – AW Rotterdam : Sense Publishers, 2011. – P. 81–101.
12. Огієнко О.І. Модель дослідницького університету В. Гумбольдта: історія і сучасність / О.І. Огієнко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2014. – № 5. – С. 53–61.
13. Ньюмен Дж.Г. Идея Университета / Дж.Г. Ньюмен ; пер. с англ. С.Б. Бенедиктова ; под общ. ред. М.А. Гусаковского. – Минск : БГУ, 2006. – 208 с.
14. Magna Charta Universitatum / University of Bologna. – 1988. – September 18; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.magna-charta.org/magna-charta-universitatum>.

Аннотация. В статье определены качественные параметры деятельности зарубежных высших учебных заведений, что позволяют обобщить положительный опыт и распознать специфику, которая требует его корректировки относительно реалий отечественной высшей школы. К параметрам заведений отнесены: постоянная модернизация функций, партнерские отношения, конкуренция, обеспечение качества образовательных услуг, пространственная специфика деятельности, самодостаточность, наличие противоречия в деятельности.

Ключевые слова: высшее образование, высшее учебное заведение, качественные параметры, сфера высшего образования, институциональная автономия, партнерские отношения, конкуренция высших учебных заведений.

Summary. Foreign higher educational establishment activity qualitative parameters that will provide a possibility for generalization of positive experience and identify the specific character requiring its correction in relation to realities of the Ukrainian higher school have been determined. The parameters of the establishments include: regular modernization of functions, partnership relations, competition, provision of the high quality of education services, regional specificity of the activity, self-sufficiency, availability of contradiction in the activity.

Key words: higher education, higher educational establishment, qualitative parameters, field of higher education, institutional autonomy, partnership relations, competition of higher educational establishments.